

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. An & quomodo in mente divina pluralitas idearum ponenda sit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

Ad auctoritatem Aristotelis & D. Thomæ, dicendum est, quod quando illi dicunt, ideam artificis esse ipsam rem, quæ per artem fieri debet, ut cognitam, hoc intelligendum est de re non in suo proprio & naturali essendi modo, sed in alio, nempe intelligibili, quem habet in intellectu ejus conceptus, non objectivus, sed formalis, id est verbum ab artifice productum & expressum, quod cum sit similitudo formalis operis faciendi (ut suppono ex Philosophia) est ipsum opus faciendum, non in esse entitativo, sed intelligibili. Unde idem est dicere, quod res ipsa factibilis, vel facienda, ut habet esse intelligibile in mente artificis, sit ejus idea & exemplar, ac ipsum verbum, seu speciem expressam illam repræsentantem.

35. Ad confirmationem, nego Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia finis movet metaphoricè, excitando ad desiderium sui: unde sufficit ad causalitatem finis, quod idem quod est in executione ponendum, intendatur, & apprehendatur sub ratione boni & convenientis. Idea autem causat per modum regulæ & mensuræ, quæ debet realiter distinguui à regulato & mensurato; ac proinde ad ejus causalitatem non sufficit quod ipsa res quæ debet ad extra produci, menti artificis objiciatur ut factibilis, vel facienda, alioquin idem esset sui ipsius regula & mensura.

36. Objicies quartò contra ultimam conclusionem. Idea debet esse perfectè similis ideato, cum res ideata debeat fieri ad instar illius: Sed essentia divina non est similis creaturis, nisi analogicè & imperfectè: Ergo non est illarum idea.

37. Confirmatur: Idea debet continere formaliter perfectiones quæ sunt in re ideata: Sed essentia divina, non continet formaliter perfectiones creaturarum (puta rationalitatem, equitatem, aliasque perfectiones secundùm quid, quæ habent aliquam imperfectionem admixtam) sed virtualiter, tantùm; aut eminenter: Ergo non habet rationem ideæ respectu creaturarum. Minor constat, Major autem probatur à Vazque, exemplò lucis; licet enim lux Solis, virtualiter, vel eminenter contineat calorem, non potest tamen dici, vel esse illius idea, quia non continet illum formaliter.

38. Ad objectionem respondeo primò, distinguendo Majorem. Idea debet esse perfectè similis ideato, entitativè, nego: repræsentativè, vel causativè, concedo. Idea enim est qualitas spiritualis & immaterialis in mente artificis; opus autem externum, quod ad instar illius formatur, materiale est & corporeum, nec est qualitas, sed substantia. Idem videmus in sigillo: sigillatum enim non imitatur sigillum, in eo quod est in se entitativè, quia in se est ex ære, vel auro; sigillatum autem est cera: sed in eo quod sigillum continet sigillatum in ratione figurabilis; imò ipsam figuram continet sigillum, modo inverso, quàm sit in sigillato. Unde ad Minorem argumenti, similiter dicendum est, quod licet essentia divina, entitativè sit valde dissimilis creaturæ; repræsentativè tamen & causativè, totum quod est in creatura continet, & assimilatur illam sibi inadæquatè.

Secundò responderi potest, quod sicut mater & filius dicunt relationem realem ad invicem, quando sunt ejusdem ordinis: secus autem, quando filius est ordinis superioris & increati, ut patet in Christo, qui non refertur realiter ad B. Vir-

A ginem, quia suppositum Verbi Divini, cum sit ordinis increati, est incapax relationis realis ad creaturas. Ita similiter, quando idea & ideatum sunt ejusdem ordinis, debent perfectè assimilari & univocè convenire: secus tamen, quando idea est transcendens, & inadæquata, ac ordinis superioris & increati, qualis est essentia divina: tunc enim sufficit, quod sit similis ideato, causaliter, & eminenter; & quod ex ejus participatione, & imitatione, ideatum habeat totum quod habet. Hanc autem similitudinem causalem, & eminentialem, habet essentia divina respectu creaturarum; cum ex ejus participatione & imitatione, in creaturis derivetur totum illud quod in illis est entitatis & perfectionis.

B Ad confirmationem similiter dicendum est, quod licet idea, quæ est ejusdem ordinis cum ideato, debeat formaliter continere omnes ejus perfectiones, secus tamen est de idea quæ est ordinis superioris & increati, & quæ est transcendens, & inadæquata, qualis est essentia divina. Unde patet disparitas ad exemplum de luce, à Vazque adductum: lux enim Solis non est ordinis superioris ad calorem, & alias qualitates quas virtualiter continet, nec eas continet contentià eminentialem perfectè, sicut essentia divina: cum totum quod est in calore, non derivetur à luce, nec illa producat calorem per sui participationem, sed ut est virtus cæli, quod est primum alterans hæc inferiora, ut docet D. Thomas in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. ad 6.

C Adde quod, lux non est influens in calorem, vitali, & intelligibili modo, nec ut inspecta ut imitabilis ab illo; quod tamen requiritur ad rationem ideæ, quare illud exemplum Vazquesij ineptissimum est.

ARTICVLVS II.

An & quomodo in mente divina pluralitas idearum ponenda sit?

D Vplex circa hoc difficultas occurrit, breviter hic discutienda. Prima est, an & quomodo cum simplicitate divinæ essentiæ stet pluralitas idearum in Deo: Secunda, dato quod ideæ plurificentur in Deo, non per plures respectus reales, sed rationis, an illi respectus formentur ab intellectu divino: ita quod etiam ante nostrum intellectum, sint in Deo plures ideæ formaliter, an verò solum fundamentaliter, & per nostrum intelligere formaliter multiplicentur?

S. I.

Vtraque difficultas resolvitur.

D Ico primò: In mente divina plures esse ideas, non quidem realiter & entitativè, sed formaliter & denominativè. Ita communiter docent Theologi, contra Aureolum, qui absolute docet, unam tantùm esse ideam in Deo, sicuti in mente divina est unica tantùm ars, & scientia practica. Eandem sententiam ex alio principio erroneo docuit Avicenna, ut videri potest apud D. Thomam quæst. 3. de verit. art. 2. putavit enim Deum solum produxisse immediate primam creaturam, seu primam intelligentiam; & illam per ideas quas à Deo accepit, produxisse cæteras creaturas.

Probatur prima pars ex Scriptura & ex SS. Patribus, qui in mente divina multas esse creatura-

rum ideas, non obscure profitentur. Dicitur enim ad Hebræos 11. *Fide intelligimus aprata esse secula Verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.* Ubi per *invisibilia*, quibus dicit Apostolus fieri visibilia, intelligit Sanctus Thomas ideas seu formas quibus Deus disponit, & facit creaturas. Item Dionysius supra relatus, dicit dari in Deo exemplaria rerum, quæ vocat, *Rationes substantificas, existentium prædeterminativas.* Et D. Augustinus libro 83. quæst. *Omnia*, inquit, *ratione sunt condita, nec eadem ratione homo, quâ equus; hoc enim absurdum est existimare: singula igitur propriis creata sunt rationibus.* Nec hoc Gentiles latuit: Plato enim agnovit in Deo innumeras creaturarum ideas. Unde Seneca, *B* *Deus plenus his figuris est, quas Plato appellat ideas.* Et Trismegistus supra relatus, dicit quod *Deus omnium habet ideas, rerum nascentiarum seminales rationes.*

42. Ratio etiam id suadet: Sicut enim ad artificis peritiam pertinet unicuique operi artificiali servare distinctionem suam, & tribuere suam propriam rationem, & formam artificialem distinctam ab aliis; ac proinde habere diversas artefactorum ideas, & rationes in mente conceptas, quibus formet unumquodque juxta modum sibi proprium. Ita similiter, proportionem servatâ, & seclusis imperfectionibus, ad supremam Dei artem, & sapientiam spectat, plures in sua essentia concipere rationes rerum faciendarum, pluresque modos ideandi, & regulandi creaturas, secundum quod cujuslibet natura & conditio exposcit.

Confirmatur: Essentia Divina secundum se cognita, non habet rationem ideæ, sed cognita prout est ratio rerum faciendarum, & prout à tali, vel tali creatura imitabilis est: Atqui Deus cognoscit in sua essentia plures rationes rerum faciendarum, viderque eam diversis modis à creaturis esse imitabilem, & participabilem: v.g. ab Angelo, secundum gradum intellectualitatis; à planta secundum gradum vitæ; à lapide, secundum gradum entis: Ergo in mente divina plures dantur creaturarum ideæ.

43. Secunda pars quæ asserit illas non esse plures realiter & entitative, sed formaliter tantum & denominative, est certa: quia ut docent Theologi, in Deo nulla est distinctio realis & entitativa, nisi ubi intervenit relationis oppositio; quâ solum tres personas divinas realiter inter se distinguunt, fides Catholica profiteretur: At ideæ non continent in Deo ad relationes personales, & ad notionalia, sed ad absoluta: Ergo non distinguuntur realiter & entitative, sed formaliter tantum & denominative.

44. Confirmatur: Quando aliquod nomen imponitur magis ad significandum officium, vel formalitatem alicujus rei, quam entitatem & realitatem ipsius; tunc multiplicatio seu pluralitas non sumitur ex parte entitatis rei, sed ex variis muneribus, & officiis quæ exercet. Sic persona Christi dicitur composita, & duplex, non entitative, sed terminative, ex officio terminandi, seu personandi plures naturas. Similiter dicuntur esse in Deo quatuor relationes, licet solum sint tres distinctæ (nam spiratio activa identificatur cum paternitate & filiatione) propter diversam terminationem, & exercitium, seu munus referendi, licet entitative non distinguantur nisi tres. Et passiones entis dicuntur tres, scilicet unum, verum, & bonum; non quia entitative multiplicentur, sed quia important diversas connotatio-

nes & habitudines. Cum ergo idea significet entitatem essentia divina, non absolute, & secundum suam realitatem; sed respectivè, & quantum ad officium & formalitatem ideandi, & formandi plures res: licet illa sit unica, & simplicissima, in ratione essentia, est tamen multiplex in ratione ideæ. Sicut è converso locus dicitur unus, & immobilis, quando situs & distantia una est, licet superficies sint plures; quia locus non significat superficiem absolute, sed ut subest illi distantia.

Dico secundò, Pluralitas ista idearum in Deo, sumitur secundum diversos respectus rationis, essentia divina ad creaturas: qui tamen respectus non se habent ut ratio formalis constitutiva idearum, sed ut modus quidam, seu conditio requisita, ut ipsa entitas divina essentia exerceat officium plurium idearum.

Probatur prima pars: Pluralitas idearum respectiva est, & sumitur ex respectu ad creaturas, diversimodè imitantes divinam essentiam: Atqui talis respectus non est realis, sed rationis: Ergo pluralitas idearum sumi debet secundum respectum rationis. Major constat ex supra dictis, Minor verò probatur. Tum quia essentia divina, cum sit ens absolutum, & à creaturis independens, non potest ad illas realiter referri. Tum etiam, quia non dantur in Deo aliæ relationes reales, quam personales, quæ fundantur in origine, & processione reali intra Deum: Atqui ideæ non sunt relationes inter se oppositæ, sed sunt communes omnibus personis: Ergo respectus ad creaturas qui importatur in ratione ideæ, non potest esse realis, sed rationis. Unde D. Thomas hic art. 2. ad 4. *Respectus multiplicantes ideas, non sunt in rebus creatis, sed in Deo: non tamen sunt reales respectus, sicut illi quibus distinguuntur persona, sed respectus intellecti à Deo.*

Secunda pars, quæ asserit quòd illi respectus rationis, non se habent ut ratio formalis constitutiva ideæ &c. videtur etiam certa: Idea enim est vera & realis causa, ac realiter influens in suum ideatum: Ergo non potest constitui in sua ratione formali, etiam quatenus specialis est, & ab alia distincta, per solum respectum rationis. Quia tamen sine respectu rationis non potest esse vel concipi multiplicitas idearum, quæ respectiva est, seu comparativa, & non per respectum realem, ut ostensum est: oportet quòd talis respectus rationis intret saltem tanquam conditio, seu modus requisitus, in ideis divinis, ad multiplicationem earum: cum non possit aliquid pertinere ad alterum necessariò, nisi vel tanquam constitutum, vel tanquam conditio, seu modus requisitus. Unde quando D. Thomas de verit. quæst. 3. art. 2. ad 2. dicit, *Idea de suo principali intellectu habet aliquid præter essentiam, in quo etiam completur formaliter ratio ideæ, ratione cujus dicuntur plures ideæ,* &c. intelligendus est de respectu imitabilitatis ad creaturas, quò tanquam modo intrinseco constituitur, & completur ratio ideæ in Deo. Licet enim talis respectus sit rationis, potest tamen ad constitutum ideæ pertinere, non quidem tanquam differentia. & ratio formalis, sed tanquam modus intrinsecus, aut conditio requisita. Nam hoc modo sæpe concurrunt ens rationis ad constitutionem entis realis, ut patet in Sacramentis, & aliis hujusmodi.

Dices, Si ideæ divina non constituuntur, nec distinguuntur formaliter per diversos respectus rationis:

rationis : per quid ergo formaliter constituuntur & distinguuntur ?

Respondeo illas formaliter constitui & distinguuntur per diversos modos imitabilitatis essentiae divinae, qui neque sunt respectus reales, neque rationis, nisi fundamentaliter, sed quaedam extrinsecæ connotationes, quæ in recto important ipsam divinam essentiam, in obliquo verò creaturas, ut diversimodè illam imitantes, & participant. Sicut docent celebriores Theologi de constitutivo actûs liberi Dei, de quo fusè Tractatu sequenti.

Disp. 3
art. 7.

49. His statutis, ad complementum hujus quaestionis, superest hic discutiendum, an respectus illi rationis, qui ad distinctionem & multiplicationem divinarum idearum, modo explicato concurrunt, sint formaliter causati ab intellectu divino, vel tantùm fundamentaliter. In cujus difficultatis resolutione, duæ sunt sententiae oppositæ. Prima est Gonzalis hic disp. 47. sect. 2. & Marci à Serra hic art. 2. conclus. 3. qui docent respectus illos ideales, à divino intellectu, comparante essentiam suam ad res, formaliter esse causatos. Secunda quæ communior est apud Thomistas, & cui adheret Ioannes à S. Thoma hic art. 3. affirmat intellectum divinum, respectus illos ideales non causare, nisi fundamentaliter; quatenus Deus comparando essentiam suam ad res, præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi in essentia divina relationem rationis ad creaturas. Cui sententiae tanquam probabiliori subscribo, &

50. Dico tertio, probabilius esse respectus ideales, quibus ideae divinae multiplicantur, & distinguuntur, non causari à Deo formaliter, sed tantùm fundamentaliter.

Probatum ratione fundamentali, Deus non potest causare formaliter respectus ideales, nisi essentiam divinam, in se omnino absolutam, referat ad creaturas, & nisi concipiat id quod secundùm se non habet ordinem ad creaturas, tanquam ad illas ordinatè se habens; sed hoc manifestam involvit imperfectionem in cognoscendo: Ergo non debet Deo attribui. Major constat, nam in eo consistit relatio rationis, quod illud quod est omnino absolutum, referatur ad aliud, & concipiatur ut ad illud ordinatum. Quare D. Thomas quaest. 7. de potentia art. 11. loquens de relationibus rationis, quæ sunt primæ intentiones, & attribuuntur rebus extra intellectum, & prout sunt à parte rei, dicit quod tales relationes consequuntur modum intelligendi, secundùm quod aliqua non habentia secundùm se ordinem, ordinata intelliguntur. Minor etiam est evidens, nam refertur aliquid ad aliud, ad quod secundùm se nullum dicit ordinem, & concipere id quod non dicit ordinem, ad instar rei ordinatæ, importat imperfectionem in cognoscendo. Sic enim concipitur res aliter ac in se est, ex parte rei cognita; & in re omnino absoluta apprehenditur aliqua relatio, quæ reverà ipsi non convenit; ac proinde in tali cognitione intervenit aliqua fictio, & imperfectio Deo repugnans.

51. Confirmatur primò: Non potest non esse aliqua imperfectio, sic rem aliquam apprehendere, quod ex modo apprehensionis, non possit judicari quod ita sit in re sicut concipitur; multò enim perfectius est, sic concipere objectum, quod semper possit dici, ita est in re sicut concipitur: Sed si Deus concipit essentiam suam, ut

Tom. I.

A relata & ordinata ad creaturas, cum in re relata & ordinata non sit, debet formare hoc iudicium: Ego concipio meam essentiam, taliter quod non est sicut concipio: Ergo in tali cognitione non potest non esse aliqua imperfectio.

Confirmatur secundò: Illa cognitio est imperfecta, quæ potest corrigi per aliam perfectiorem: Sed cognitio quæ Deus suam essentiam apprehenderet, ut relata & ordinata ad creaturas, corrigi posset per aliam perfectiorem, quæ videret suam essentiam esse in se omnino absolutam, & ab omni creaturarum respectu independentem: Ergo esset imperfecta, & Deo repugnans.

Probatum secundò, destruendo præcipuum fundamentum Adversariorum. Ideo enim illi asserunt, respectus ideales ab intellectu divino formaliter esse causatos; quia ab illo cogniti sunt & intellecti, ut docet D. Thomas hic art. 2. ad 4. Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Minor probatur: quod enim Deus relationes istas ab alio intellectu formatas cognoscat, vel etiam earum quidditatem & fictionem intelligat, reddit quidem illas extrinsecè cognititas, eo modo quo redditur cognita quæcumque res, quando cognoscitur; non tamen reddit eas formatas in esse cognito, nec habentes illud esse fictum & diminutum, in quo consistit essentia entis rationis; quod tunc solum formatur (inquit D. Thomas Opusc. 42. cap. 2.)

C *Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & ideo fingit illud ac si ens esset.*

Confirmatur & simul aperitur radix deceptionis Adversariorum: Aliud est cognoscere non ens ad modum entis, & aliud illud cognoscere ratione entis: Deus enim cognoscit formas per privationem, v. g. tenebras per lucem, cæcitatem per visum, peccatum per gratiam, & mala per opposita bona, quia illa non habent alium modum cognoscibilitatis; & tamen non cognoscit privationes ad modum formæ, nec tenebras ad instar lucis, aut cæcitatem ad instar visus: hoc enim manifestam importat imperfectionem. Ergo similiter, licet Deus cognoscat ens rationis per ens reale, cuius est veluti umbra & figura, non sequitur quod formet entia rationis, illud ita cognoscendo: sicut nec ea format, quando cognoscit mala per bona, privationes per formam, & materialia modo immateriali; quia ut vidimus ex D. Thoma, tunc solum formatur ens rationis, *Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & fingit illud ac si ens esset.* Non quod reverà intellectus iudicet, ens rationis esse ens reale (sic enim iudicium illud esset falsum & erroneum) sed quod apprehendat ad instar entis, & relationis, aut formæ, id quod re verà non est ens, nec relatio, nec forma.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem. In Deo non sunt plures artes, vel plures scientiæ; imò nec plures conceptus, aut species: licet sint plures creaturæ factæ per artem, intellectæ per scientiam, representatæ per speciem, & expressæ per conceptum: Ergo neque etiam dantur plures ideae, licet sint plures creaturæ imitantes perfectiones divinæ essentiae. Antecedens est certum, & admittitur à D. Thoma hic art. 2. Consequentia verò probatur à paritate rationis: Non enim major videtur esse ratio, cur plurificentur ideae in Deo, ex diversis respectibus

A A a

ad creaturas, non verò ars, scientia, species, & conceptus, seu verbum, quæ plures etiam creaturas attingunt, & sic fundant plures respectus rationis ad illas.

56. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis duplex est. Prima sumitur ex eo quòd scientia, & ars, ac species, se tenent ex parte principij cognoscentis, & se habent ut principium quòd Deus cognoscit vel operatur: idea autem se tenet ex parte objecti & termini, quatenus est id quòd intelligitur, & se habet ut forma ipsius ideati, non autem ipsius ideantis. Unde cum ad naturam perfectam pertineat intelligere plura objecta, & agere per pauciora principia, ad summam Dei perfectionem, & simplicitatem spectat, plures habere ideas, & unicam artem, & scientiam, ac speciem. Solutio est D. Thomæ hic art. 2. in corpore, ubi dicit, *Ideam operari esse in mente operantis, sicut quòd intelligitur, non autem sicut species quæ intelligitur &c.* Non est autem contra simplicitatem divini intellectus, quòd multa intelligat, sed contra simplicitatem eius esset, si per plures species eius intellectus informaretur. Sic enim (ut ipse discurret infra quæst. 58. art. 2. & 1. contra Gentes cap. 55.) non simul omnia intelligeret, sed unum post aliud, ac proinde quandoque esset intelligens in potentia, & quandoque in actu: quòd divinæ perfectioni & simplicitati derogaret.

57. Secunda differentia consistit in hoc quòd scientia & ars dicuntur per connotationem ad objectum formale, quòd est unicum: idea verò, per respectum & connotationem ad objecta materialia, quæ plura sunt. Quare non obstat quòd scientia & ars importent connotationem, & respectum rationis ad creaturas, sicut idea: aliter enim importatur in idea, & aliter in arte & scientia. In idea enim talis connotatio se habet formaliter, & per modum specificativi & constitutivi: in arte verò & scientia, secundario tantum, & de materiali importatur: ars enim, & scientia practica in Deo, primario, & tanquam objectum formale & specificativum, respiciunt divinam essentiam, ut est ratio cognoscendi, & producendi creaturas.

58. Ad aliud quòd additur de verbo, seu specie expressa, quæ in Deo est unica: neganda est etiam paritas, cum D. Thoma infra quæst. 34. art. 3. ad 4. ubi dicit, quòd *nomen idea principaliter est impositum, ad significandum respectum ad creaturam, & ideo pluraliter dicitur: sed nomen verbi principaliter impositum est ad significandum relationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas, in quantum Deus intelligendo se, intelligit omnem creaturam; & propter hoc in divinis est unicum tantum verbum personaliter dictum.* Idem dicendum est de verbo essentiali, & communiter dicto, quòd (ut docet idem S. Doctor, quæst. 4. de verit. art. 4.) non importat processum realem, sed rationis tantum, sicut & hoc nomen intellectum.

59. Objicies secundo contra secundam conclusionem. Si pluralitas idearum in Deo, fumeretur ex diverso respectu rationis ad creaturas, illæ solâ ratione distinguerentur; & sic una posset de alia prædicari. Sicut enim, quia misericordia solâ ratione differt à justitia, concedimus misericordiam in Deo esse justitiam: ita etiam concedendum erit, ideam hominis v.g. esse ideam equi, si illæ ratione tantum inter se differant.

A Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem dicendum est, quòd licet ideae in mente divina realiter identificentur, & solâ ratione inter se differant, una tamen non potest de alia prædicari, nec dici quòd idea hominis v.g. sit idea equi, sicut misericordia in Deo dicitur esse justitia. Quia quando dicitur, *idea hominis*, importatur formaliter, & explicitè, connotatio essentia divinæ ad creaturam rationalem, imitantem, & participantem gradum divinæ intellectualitatis. Quando verò dicitur, *idea equi*, exprimitur alia connotatio essentia divinæ, ad aliam naturam, imitantem & participantem aliam perfectionem, & alium gradum vite divinæ, facultatem scilicet sentiendi, quæ eminenter in Deo reperitur. Et quia una connotatio, virtualiter ab alia distinguitur, ratione diversi termini extrinseci, in obliquo importati, hinc fit unam ideam, non posse de alia prædicari. Sicut licet possit dici, quòd justitia in Deo est misericordia; non tamen quòd attributum misericordiae, sit attributum justitiæ. Quia quando additur, *ly attributum*, nominatur perfectio Dei, non absolute ut est in seipsa, sed ut cognoscibilis à nobis, & ut terminat conceptum aliquem inadæquatam nostri intellectus.

B Pro cuius majori evidentia recolenda sunt ea, quæ in Tractatu de attributis diximus, agendo de distinctione attributorum: distinctionem scilicet rationis, duobus modis posse importari in aliquo prædicato, implicitè scilicet, & per modum puræ conditionis; & explicitè, ac per modum confignicati: verbi gratià in hac propositione, *homo est animal*, distinctio rationis, quæ est inter gradum sensitivum & intellectivum in homine, & secunda intentio genericitatis, quæ afficitur ratio animalis, involvitur solum implicitè, & per modum conditionis ad prædicationem requisitæ. Quando verò dicitur, *animal est genus*, tunc intentio generis, & distinctio rationis à gradu differentiali, importatur explicitè, & per modum confignicati. Quando ergo distinctio rationis importatur in aliquo prædicato, hoc secundo modo, & per modum confignicati (ut importatur in his nominibus, *idea, attributum, species, genus, &c.*) tunc unum non potest de alio enunciari, quamvis realiter identificentur, nec dici quòd species verbi gratià sit genus, quòd attributum justitiæ, sit attributum misericordiae, & quòd idea hominis, sit idea equi.

C Tertiò arguitur contra tertiam conclusionem, ex autoritate Divi Thomæ, qui clarè & expressè videtur docere, respectus ideales quibus ideae multiplicentur in mente divina, actu formari, & causari ab intellectu divino. Nam hic art. 2. ad 3. dicit, *illos respectus esse causatos ab intellectu divino, comparante essentiam suam ad res.* Et in responsione ad 4. ait, *hos respectus esse intellectos à Deo.* Idem autem in eis est causari, quòd intelligi, cum totum esse entis rationis, sit obijci intellectui, & ab eo cognosci. Idem docet quæst. 3. de veritate art. 2. ad 8. ubi etiam dicit, quòd *illi respectus sunt in Deo, ut intellecti ab ipso.*

D Respondeo quòd quando D. Thomas dicit illos respectus causari ab intellectu divino, per *ly causari*, idem intelligit quòd fundari; sive ab illo causari fundamentaliter: in quantum cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis, præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi relationem rationis in ipsa divina essentia, in ordine ad creaturas: non autem in-

60.

61.

Dis. 3.

art. 3.

§. 3.

62.

63.

rendit, hujusmodi respectus causari formaliter ab intellectu divino, apprehendente in sua essentia omnino absoluta aliquem respectum rationis: hoc enim, ut ostendimus, importat aliquam imperfectionem in cognoscendo, Deo repugnantem. Unde quando addit in aliis locis, tales respectus esse intellectos à Deo, solum intendit eos esse intellectos fundamentaliter, & quatenus cognoscit imitabilitatem suæ essentiae, quæ, ut diximus, præbet intellectui nostro fundamentum fingendi in Deo relationem rationis ad creaturas: non autem formaliter concipiendo talem imitabilitatem ad instar relationis. Unde loco citato de veritate in resp. ad 9. sic ait: *Quamvis respectus intellecti à Deo, sint multi, in quibus pluralitas idearum consistit: quia tamen illos omnes per suam essentiam intelligit, intellectus ejus non est multiplex, sed unus.* Quibus verbis docet quod illi respectus non cognoscuntur à Deo ad instar relationis, sed per essentiam suam, quam cognoscit ut imitabilem à creaturis. Vel etiam dici potest, hujusmodi respectus esse intellectos à Deo speculative, & mediata, in quantum cognoscit illos esse formatos, vel formabiles ab intellectu creato, vel creabili. Quod non sufficit ad formationem entis rationis, quia ex tali cognitione speculativa, & mediata, ens rationis non accipit illud esse fictum & diminutum, in quo consistit ejus essentia, sed extrinsecam tantum denominationem cogniti & intellecti, eo modo quo entia realia, quando ab intellectu cognoscuntur. Ut enim supra ostendimus, ad formationem entis rationis, requiritur quod denominetur cognitum, denominatione cognitionis fictæ, seu fingendo: id est apprehendendo per modum entis, id quod secundum se non est ens, & quasi vestiendo objectum aliqua entitate quam non habet. Ad quod non requiritur quidem quod intellectus judicet ens rationis esse ens reale (hoc enim iudicium falsum est, & erroneum) sed quod apprehendat ad instar formæ, vel relationis, illud quod non est forma, nec relatio; & hoc non est falsum, quia non est iudicium, sed apprehensio; dicit tamen imperfectionem, quia non attingit objectum sicuti est, sed ad instar, & ad modum alterius, ac proinde Deo repugnat.

64. Dices, Non potest cognosci divina essentia, ut imitabilis à creaturis, nisi cognoscatur ut ordinata & relata ad creaturas: quia talis imitabilitas non est aliquid absolutum, sed respectivum, & dicens ordinem ad creaturas imitantes, & participantes divinam perfectionem: Ergo Deus cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis, eam cognoscit cum aliquo ordine, & respectu ad creaturas, & sic format aliquem respectum rationis, apprehendendo ad modum respectivi, id quod in se est omnino absolutum & independens ab omni respectu.

65. Respondeo negando Antecedens: licet enim imitabilitas divinæ essentiae non possit à nobis concipi, nisi cum aliquo ordine & respectu ad creaturas; & nisi fingendo in essentia divina omnino absoluta, aliquem respectum rationis ad illas: à Deo tamen potest cognosci, sine tali ordine & respectu, per modum scilicet summæ eminentiæ, & cognoscendo ipsas creaturas, ut subjectas imitabilitati suæ essentiae, & ab ea dependentes, & participatas. Ad quod non requiritur, quod Deus cognoscat suam essentiam, ut relatum & ordinatum ad creaturas; sed potius quod ordinet & referat creaturas ad suam essentiam, red-

Tom. I.

A dendo illas imitantes, & participantes suam perfectionem. Quod explicari potest exemplo maternitatis Beatissimæ Virginis, supra relato: ut enim Deus cognoscat Beatam Virginem esse matrem Christi, non oportet quod ad eam referat personam Verbi Divini, sed potius quod B. Virginem ordinet, & referat ad ipsum Verbum, supplens vices substantiæ creatæ in humanitate Christi.

ARTICVLVS III.

Quarum rerum Deus habeat propriam ideam?

B **M**ulta sunt de quibus dubitari solet, utrum Deus habeat propriam illorum ideam: scilicet Persona Filij & Spiritus Sancti, quæ per generationem, & spirationem producuntur. Res purè possibles, & quæ nullum dicunt ordinem ad existentiam; mala, privationes, & peccata, quæ non cognoscuntur nisi ratione formæ, quæ privant: materia prima, quæ cum ex se sit expers omnis actualitatis, & careat formâ informantem, videtur etiam carere omni formâ ideante: formæ rerum corruptibilium, proprietates quæ inseparabiliter comitantur subjectum, & accidentia quæ illi superveniunt: denique potest esse difficultas de singularibus, quæ cum per accidens tantum à natura intenduntur, propriam non videntur habere ideam in mente divina. Has omnes difficultates breviter hic discutemus, & resolvemus. Unde

Dico primò, divina essentia non est idea Filij, aut Spiritus Sancti, nec Filius habet ideam in intellectu Patris æterni, nec Spiritus Sanctus in intellectu Patris & Filij. 66.

Ratio est, quia idea habet rationem causæ exemplaris respectu ideati: Sed divina essentia non est causa Filij, aut Spiritus Sancti: Ergo non habet rationem ideæ, in generatione Filij, & processione Spiritus Sancti.

D Præterea, Idea est forma ad quam respiciens artifex operatur: Sed Pater non est artifex in generatione Filij, neque habet modum artificis; quia non est causa ejus, sed principium, & idem dicendum est de Spiritu Sancto: Ergo Pater non habet ideam in generatione Filij, nec Pater & Filius in productione Spiritus Sancti.

E Item idea est forma determinans agens quod operatur ex intentione finis, ut constat ex ejus definitione supra exposita, & ex Dionysio, qui vocat ideas, *prædefinitiones*: Sed Deus ad intra agit ex necessitate naturæ, & non liberè, nec ex intentione alicujus finis: Ergo non habet ideam in generatione Filij, aut productione Spiritus Sancti.

Dico secundo, Deus habet ideas rerum purè possibilem, quæ tamen non sunt practicæ, nisi virtualiter, & in potentia. Ita D. Thomas quest. 3. de verit. art. 6. ubi inquit, *Idea respicit practicam cognitionem, non solum habitu, sed actu: unde cum Deus de his quæ facere potest, quamvis nunquam sint facta, habeat cognitionem virtualiter practicam, relinquatur quod idea possit esse ejus quod nec est, nec fuit, nec erit: non tamen eo modo sicuti est eorum quæ sunt, vel erunt, aut fuerunt. Quia ad ea quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex proposito divinæ voluntatis, non autem ad ea, quæ nec sunt, nec erunt, vel fuerunt; & sic hujusmodi habet quodammodo* 67.

A A a ij